

תורה אור • פרשת ויצא • מאמר 5

וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם כו'

”ולבן השכים בבוקר, ונשק לבניו ולבנותיו”

ההתגלות הגלויה של האלוקות אצל האבות מגיעה לנשמות רגילות באמצעות מדרגת השבטים: רחמים על הניצוץ האלקי שבנפש, המתעוררים בתפילה, מושכים רחמים עליונים מלובן העליון (“לבן”), שלמעלה מכל העולמות; רחמים אלה נמשכים לאחר מכן לתוך התורה והמצוות במשך היום.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likkuteitorah.com/he/torah-ohr/vayeitzei/5/

הנקודה

ההתגלות הגלויה של האלוקות אצל האבות מגיעה לנשמות רגילות באמצעות מדרגת השבטים: רחמים על הניצוץ האלקי שבנפש, המתעוררים בתפילה, מושכים רחמים עליונים מלובן העליון ("לבן"), שלמעלה מכל העולמות; רחמים אלה נמשכים לאחר מכן לתוך התורה והמצוות כמשך היום.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר פותח במידות הגדולה והגבורה, שהן בלשון נקבה מפני שהן מקבלות מאור אין סוף. באמצעות האבות, שהביטול שלהם עשה אותם מרכבה, התגלו מידות אלה כאהבתם ויראתם. המטרה היא שהתגלות זו תורגש בכל נפש יהודית, ולא תישאר רק כאמונה שבמחשבה, שהרצון יכול להטות אותה. אולם האבות שייכים לעולם האצילות, ורוב הנשמות אינן יכולות להכיל את ההתגלות שלהם. היא מגיעה לעולמות התחתונים באמצעות השבטים, הממשיכים את האבות כפי שענף נמשך מן העץ; ובקשת ישעיהו "שוב למען שבטי" מבטאת תקווה זו בזמן הגלות. עבודת השבטים היא רחמים על נפשו של האדם, המתעוררים מתוך התבוננות בגדולת ה' בתפילה. התעוררות זו מלמטה מושכת רחמים מלמעלה ומביאה דעת מורגשת אל הלב. עצם החיבור מגיע מרחמים עליונים שלמעלה מהשתלשלות — לובן העליון, "לבן". נשיקתו וברכתו מבטאות את הגעת הרחמים האלה אל השבטים. ואל שני העולמות בכל בוקר; לאחר התפילה הם מסתלקים, ויעקב ממשיך אותם אל התורה והמצוות.

מבנה

1	גדולה וגבורה כמקבלות	¶1-2
מידות הגדולה והגבורה מקבלות מאור אין סוף; התגלותו באהבתו של אברהם היא מעשה של ענווה אלוקות.		
2	האבות כמרכבה	¶3-4
באמצעות הביטול גילו האבות את מידותיו של הקב"ה עצמו; המטרה היא התגלות מורגשת בכל נפש, מעבר לאמונה בלתי יציבה שבמחשבה.		
3	השבטים ממשיכים את ההתגלות למטה	¶5
נשמות ששורשן בעולמות התחתונים מקבלות את התגלות האבות באמצעות השבטים, שנים-עשר הענפים של שלושת האבות, כפי שממחישה בקשת ישעיהו בזמן הגלות.		
4	רחמים על הנפש	¶6-7
עבודת השבטים היא רחמים על הניצוץ האלקי שבנפש, המתעוררים מתוך התבוננות בגדולת ה' בתפילה; הם מושכים רחמים מלמעלה ומביאים דעת מורגשת אל הלב.		
5	לבן, לובן העליון	¶8-9
החיבור בין מטה למעלה נובע מרחמים עליונים שלמעלה מכל העולמות — לובן העליון שאינו משתנה; כל ביטוי בפסוק מתאר את המשכתו בתפילת הבוקר ואת המשכו בתורה ובמצוות.		

האבות הן הן המרכבה האבות הן הן המרכבה

האבות היו בטלים לחלוטין לרצון ה', כמו מרכבה לרוכב; לכן מידותיו של הקב"ה עצמו התגלו באהבתם וביראתם.

מדרגת השבטים בחינת ומדרגת השבטים

המשכת התגלות האבות אל העולמות התחתונים, באופן שכל נפש יהודית יכולה להכיל; שבט פירושו גם ענף וגם המשכה.

רחמים רחמנות

רחמים על הניצוץ האלקי שבנפש, שנפל ממקורו; זו מידתו של יעקב. כשהיא מגיעה אל השבטים, והיא קשורה לדעת

התעוררות מלמטה והתעוררות מלמעלה את ערוותא דלתתא

ואת ערוותא דלעילא

יוזמה אנושית המעוררת תגובה אלוקית; כאן, רחמים המתעוררים בתפילה מושכים רחמים עליונים.

דעת כהכרה מורגשת דעת והרגשה

ידיעת ה' המורגשת בלב כאילו האדם רואה; היא מקבעת את הרצון בחזקה, בניגוד לאמונה המוחזקת רק במחשבה.

לובן העליון לובן העליון

"לבן" שבקדושה: אור עצמותו של הקב"ה, בדומה ללבן, שהוא עצם הדבר. ולא צבע המתקבל מצבע; מקור הרחמים העליונים שלמעלה מהשתלשלות

עקודים ונקודים עקודים ונקודים

שמות של מדרגות הקיימות רק כפי שהן יורדות; במקורן אין להן מציאות נפרדת, ולכן המקור יכול להפוך אחת לחברתה בלי שינוי

קטע 1 • 11-2

גדולה וגבורה כמקבלות

1 וישכם לבן בבקר^{1,2} וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם כו'. הנה כתיב לך ה' הגדולה והגבורה כו'.

"ולבן השכים בבוקר, וינשק לבניו ולבנותיו, ויברך אותם וכו'". והנה כתוב: "לך, ה', הגדולה והגבורה וכו'".

המאמר פותח בפסוק המתאר את פרידתו של לבן מיעקב לאחר כריתת הברית ביניהם, ובהמשך יקרא אותו כתיאור של מדרגה עליונה. אחר כך מובא פסוק נוסף, שבו דוד משבח: "לך, ה', הגדולה והגבורה", כדי לפתוח בדיון במידות האלווקיות.

בלשון³ נקבה שהם בחי' מקבלים מאור א"ס ב"ה כי באור א"ס ב"ה בעצמו לא שייך לשון גדולה שבמקום גדולתו כו'.^{4,5}

בלשון נקבה, שכן הן בחינת מקבלים מאור אין סוף ברוך הוא; שהרי לגבי אור אין סוף ברוך הוא עצמו לא שייך לומר [הן] "גדולה", כי "במקום גדולתו וכו'".

המילים "גדולה" ו"גבורה" הן בלשון נקבה, והלשון הנקבית מורה על מקבל: המידות הללו מקבלות את אורן מאור אין סוף. על אור אין סוף כפי שהוא לעצמו אי אפשר לומר שהוא "גדול", כי גדולה היא תכונה מוגדרת; ומאמר חז"ל "במקום גדולתו", שממשיכו "שם אתה מוצא ענוותנותו", רומז שהגדולה האמיתית היא למעלה ממושגים כאלה.

2 והנה גדולה היא מדת אברהם וכמ"ש ואגדלה שמך.⁶ וזהו שאומרים אלקי אברהם כו' ושכחו של הקב"ה הוא שכך ענוותנותו⁷ ית' כו' שנמשך ונתפשט אור א"ס ב"ה כ"כ עד שיהיה שורה ומתגלה במדת אברהם אוהבי⁸ כו'.

והנה גדולה היא מידתו של אברהם, כמו שכתוב: "ואגדלה שמך". וזהו שאומרים "אלוקי אברהם וכו'". והשבח לקדוש ברוך הוא הוא שגדולה כל כך ענוותנותו יתברך וכו', עד שאור אין סוף ברוך הוא נמשך ומתפשט במידה זאת, עד שהוא שורה ומתגלה במידתו של אברהם, "אוהבי" וכו'.

גדולה, כלומר חסד המתפשט ומתרחב, היא מידתו של אברהם, כפי שהבטיח לו ה': "ואגדלה שמך"; לכן גם בתפילה מכנים את ה' "אלוקי אברהם". אדמו"ר הזקן אומר שענוותנותו של ה' מתבטאת בכך שאור אין סוף שלו מגיע עד כדי כך שהוא שורה ומתגלה באהבתו של אדם, אברהם, שה' כינה אותו "אוהבי".

האבות כמרכבה

3 והנה האבות הן הן המרכבה^{9,10} שהיו כל ימיהם בבחי' בטול כו' ועיי'כ זכו להשראת השכינה אור א"ס

ב"ה בגילוי ממש שיהיה אור א"ס ומדותיו הם המתגלים בנפשם¹¹ אברהם אוהבי¹² ופחד יצחק¹³ כו'.

והנה האבות הם עצמם המרכבה, שכן כל ימיהם היו בבחינת ביטול וכו'; ועל ידי כך זכו להשראת השכינה, אור אין סוף ברוך הוא, בגילוי ממש, עד שאור אין סוף ומדותיו הם המתגלים בנפשם: "אברהם אוהבי" ו"פחד יצחק" וכו'.

חז"ל אמרו שהאבות היו "מרכבה" לה': כשם שלמרכבה אין רצון משלה מלבד רצונו של הרוכב, כך הם היו מסורים לה' לחלוטין כל ימיהם. בזכות הביטול הזה שרתה בהם השכינה בגלוי, עד שאהבתם ויראתם היו המידות האלוהיות עצמן כפי שהן מתגלות בנפשם: אהבתו של אברהם ו"פחד יצחק".

4 והן הן מדות גדולותיו וגבורותיו של הקב"ה עצמו שנמשך ונשתלשל למטה על ידיהם להיות¹⁴ גילוי

אור א"ס ב"ה בכלל נפשות ישראל בבחי' גילוי ממש ולא במחשבה בעלמא שכל ישראל מאמינים¹⁵ בני מאמינים¹⁶ כו'

והן הן מידות גדולתו וגבורתו של הקדוש ברוך הוא עצמו, שנמשכו והשתלשלו למטה באמצעותם, כדי שאור אין סוף ברוך הוא יתגלה בכלל נשמות ישראל בגילוי ממש, ולא רק במחשבה, שהרי כל ישראל מאמינים בני מאמינים וכו'.

אהבתם ויראתם של האבות הן מידות הגדולה והגבורה של ה' עצמו, ובאמצעות האבות הן נמשכו למטה, כדי שאור אין סוף יתגלה בכל נשמות ישראל. התכלית היא גילוי ממש ומורגש, ולא רק האמונה המופשטת שיש לכל יהודי בתור "מאמין בן מאמינים".

כי המחשבה היא ברשותו של אדם אל כל אשר יחפוץ יטנו¹⁷ והחפץ ימלא את לבו ומחשבתו להטותה פעמים כך ופעמים כך.

שהרי המחשבה נתונה לרשותו של אדם, "לכל אשר יחפוץ יטנו"; והרצון ממלא את לבו ואת מחשבתו ומטה אותם פעם לכאן ופעם לכאן.

אמונה שנשארת במחשבה בלבד אינה יציבה, משום שהמחשבה נמשכת אחר הרצון, והרצון מטה אותה פעם לצד אחד ופעם לצד אחר. הביטוי "לכל אשר יחפוץ יטנו" שאול מהפסוק על לב המלך הנתון ביד ה'.

השבטים ממשיכים את ההתגלות למטה

5 וצריך שיהיה החפץ והרצון תקוע במקום נאמן¹⁸ והוא ע"י הדעת והכרה בבחי' הרגשה כאלו רואה כו' וכמארז"ל על אברהם אבינו ע"ה שהכיר את בוראו^{19,20} כו'.

וצריך שהחפץ והרצון יהיו קבועים "במקום נאמן", וזה נעשה באמצעות דעת והכרה בבחינת הרגשה, כאילו אדם רואה וכו'; וכמאמר חז"ל על אברהם אבינו עליו השלום, שהכיר את בוראו וכו'.

כדי שהאמונה תהיה איתנה, הרצון צריך להיות קבוע "במקום נאמן"; הדבר נעשה באמצעות דעת, כלומר הכרה מורגשת בה', חיה כאילו האדם רואה אותו. אברהם הוא הדוגמה לכך, שכן חז"ל אומרים שהכיר את בוראו בכוח הבנתו שלו.

אך המשכת גילוי זה מבחי' מעלת ומדרגת האבות עצמם כו' כי האבות היו בבחי' מרכבה דאצי' דאיהו וגרמוהי חד ולא כל נפש תוכל שאת גילוי זה.

אך המשכת גילוי זה ממעלתם ומדרגתם של האבות עצמם וכו' [אינה שייכת לכל נשמה]; כי האבות היו מרכבה דאצילות, שבה "איהו וגרמוהי חד", ולא כל נשמה יכולה לשאת גילוי כזה.

הגילוי שהיה לאבות עצמם נובע מאצילות, העולם שבו ה' ומידותיו אחד הם, ונשמות רגילות אינן יכולות להכיל גילוי בעוצמה כזאת. לכן נדרש דבר שימשיך את הגילוי למדרגה שהן יכולות לקבל.

אבל להיות גילוי זה נמשך ונשתלשל בבי"ע ששם מושרשות נפשות כלל ישראל הוא ע"י בחי' ומדרגת השבטים

אבל כדי שגילוי זה יימשך וישתלשל לבי"ע, ששם מושרשות נשמות כלל ישראל, הדבר נעשה באמצעות בחינתם ומדרגתם של השבטים.

רוב הנשמות היהודיות מושרשות בעולמות בריאה, יצירה ועשיה. הגילוי מגיע אליהן באמצעות מדרגת השבטים, בניו של יעקב.

כי שבט הוא לשון המשכה כמו כוכבא דשביט²¹ וגם לשון שבט וענף מן האילן הגדול שהם²² בבחי' מרכבה לעלמא דאתגליא בבחי' (הים)

כי "שבט" הוא לשון המשכה, כמו "כוכבא דשביט", וגם לשון שבט וענף מן האילן הגדול; והם מרכבה לעלמא דאתגליא, בבחינת (הים).

המילה "שבט" רומזת להמשכה, כמו הביטוי הארמי לכוכב שביט, שאורו נמשך אחריו; והיא גם מציינת ענף היוצא מאילן. השבטים הם אפוא המשך של האבות לתוך העולם הגלוי, כמו הים שבבית המקדש של שלמה שניצב על גבי בקר.

עמד על י"ב בקר²³ הם בחי' י"ב שבטים כנגד ארבע חיות המרכבה²⁴ פני אדם²⁵ כו'

"עומד על שנים עשר בקר", שהם שנים עשר השבטים, המקבילים לארבע חיות המרכבה ולפני אדם וכו'.

הים שבבית המקדש של שלמה עמד על שנים עשר בקר, המקבילים לשנים עשר השבטים ולארבע הפנים של החיות שבחזון המרכבה של יחזקאל. כשם שהבקר נשאו את הים, כך השבטים נושאים למטה את הגילוי שהאבות המשיכו.

וכל אי כלול מגי אבות²⁶ הרי ייב ומשם נמשך השפעת והמשכת גילוי אלקותו ית' בכלל הנפשות של ישראל שבחי ומדרגת השבטים יכולים כל ישראל שאת בנפשם.

וכל אחד כלול משלושת האבות, והרי שנים עשר; ומשם נמשכת השפעת גילוי אלקותו יתברך אל כלל נשמות ישראל, שכן את בחינתם ומדרגתם של השבטים כל ישראל יכולים לשאת בנפשם.

כל אחד מארבעת הפנים כולל את שלושת האבות, וכך מתקבלים שנים עשר, כמניין השבטים. באמצעות מדרגה זו, שכל יהודי יכול לשאת, נמשך גילוי האלקות לכל נשמות ישראל.

וזהו שאמר הנביא על הגלות (ונתקן בתקון חצות) למה תתענו²⁷ ה' מדרכך תקשיח לבנו מיראתך שוב למען עבדיך²⁸ שבטי נחלתך.

וזהו שאמר הנביא על הגלות, והדבר נקבע בתיקון חצות: "למה תתענו ה' מדרכך, תקשיח לבנו מיראתך? שוב למען עבדיך, שבטי נחלתך".

הפסוק בישעיהו, הנאמר בקינת חצות בתיקון חצות, שואל מדוע ה' מניח לנו לסטות מדרכיו ומיראתו, ומבקש ממנו לשוב למען השבטים. אדמו"ר הזקן קורא אותו כקנינה על הגלות, שיש בה תקווה הנשענת על השבטים.

פ"י מדרכך מדת אברהם שנאמר עליו (בראשית יא) הלך ונסוע הנגבה²⁹ כו' ומיראתך מדת יצחק כו'

פירוש "מדרכך" — מידת אברהם, שעליו נאמר (בראשית יא) "הלך ונסוע הנגבה" וכו'; ו"מיראתך" — מידת יצחק וכו'.

"דרכך" פירושו מידתו של אברהם, שהרי הוא מתואר כ"הולך ונסוע"; ו"מיראתך" היא מידת היראה של יצחק. הפסוק המצוטט נמצא בבראשית יב, ט, אף שבטקסט נכתב פרק יא.

וקובל הנביא למה תתענו ותקשיח לבנו ממדת אברהם ויצחק להיות רחוקים מאור פני ה' שיתגלה עלינו ולהיות בגלות אדום הם ענייני עוה"ז כו'

והנביא מקונן: למה תתענו ותקשיח את לבנו ממידותיהם של אברהם ויצחק, כך שנהיה רחוקים מגילוי אור פני ה' עלינו ונמצא? בגלות אדום, כלומר בענייני העולם הזה וכו'.

הנביא מקונן על כך שבגלות אדום, שמשמעותה שקיעה בענייני העולם, אנו מנותקים מגילוי אהבתם ויראתם של האבות ומאור פני ה'.

על כל פנים שוב למען עבדיך שבטי נחלתך כלומר שעם היות שבחי מעלות ומדרגת האבות עצמם אינו שורה ומתגלה בנפש האדם בגלות אבל עיי³⁰ השתלשלו' בחי ומעלת השבטים יוכל להיות גילוי זה בכל נפש מישראל:^{31,32}

על כל פנים, "שוב למען עבדיך שבטי נחלתך". כלומר, אף שמדרגתם ומעלתם של האבות עצמם אינן שורות ומתגלה בנפש האדם בגלות, בכל זאת באמצעות השתלשלות בחינתם ומעלתם של השבטים יכול גילוי זה להיות בכל נפש מישראל.

גם כאשר מדרגת האבות עצמם אינה יכולה לשרות בנפש בגלות, הנביא מבקש מה' לשוב "למען השבטים". באמצעות מדרגת השבטים, הממשיכה את האבות כלפי מטה, הגילוי עדיין יכול להגיע לכל נשמה יהודית.

רחמים על הנפש

6 והנה מדתו של יעקב³³ אבינו ע"ה היא בחי' הרחמים העליונים שאפילו על כל עולמות³⁴ שייך ונופל³⁵ בחינת הרחמנות כו'

והנה מידתו של יעקב אבינו עליו השלום היא בחינת הרחמים העליונים, שכן שייכת ואפשרית מידת הרחמים אפילו על כל העולמות וכו',

מידתו של יעקב היא רחמים עליונים, רחמים כה נרחבים עד שהם שייכים אפילו לעולמות הנעלים ביותר. ביחס לאינסופיותו של ה' גם הם נחשבים לאין, ולכן גם הם ראויים לרחמים.

כמ"ש במ"א ומדרגות השבטים יוצאי ירך יעקב³⁶ הם במדרגה שלמטה הימנו דהיינו לעורר רחמים רבים על ניצוץ אלקות השורה בנפשו

כמו שמבואר במקום אחר. ומדרגות השבטים, "יוצאי ירך יעקב", נמוכות ממנו; כלומר, לעורר רחמים רבים על ניצוץ האלקות השורה בנפשו,

השבטים, בניו של יעקב, עומדים במדרגה שמתחתיו, ועבודתם היא לעורר רחמים רבים על ניצוץ האלקות שבנפשו של האדם עצמו. זהו סוג הרחמים שאדם רגיל יכול להגיע אליו.

ע"י התבוננותו בגדולת א"ס ב"ה איך שהוא רם ונשא³⁷ וכולא קמיה כלא חשיבי³⁸ ובטול כל הנבראים במקורם ובכללם גם נפשו כשהיתה במקור חוצבה חלק

באמצעות התבוננות בגדולתו של אין סוף ברוך הוא, כיצד הוא רם ונישא ו"כולא קמיה כלא חשיבי", וכיצד כל הנבראים בטלים במקורם; ובכללם גם נפשו שלו, כאשר הייתה במקור שממנו נחצבה — "חלק

הדרך לכך היא התבוננות: האדם מתבונן ברוממותו של ה', בכך שכל הבריאה נחשבת לאין לפניו ובטלה במקורה. בין הנבראים נמצאת גם נפשו שלו, שבמקורה נחצבה מה'.

אלוה ממעל³⁹ ממש שהיתה בטלה באור א"ס ממש ואיך ירדה פלאים⁴⁰ מטה מטה מאיגרא רמא⁴¹ כו' ולפי רבוי ואריכות ההתבוננות כך תגדל הרחמנות ביתר שאת.⁴²

אלוקה ממעל ממש", כשהייתה בטלה באור אין סוף; וכיצד ירדה פלאים מטה מטה, "מאיגרא רמא" וכו'. וככל שההתבוננות מרובה וממושכת יותר, כך יגדלו הרחמים ויתעצמו.

בשורשה הייתה הנפש, "חלק אלוה ממעל ממש", בטלה לגמרי באור אין סוף, והיא ירדה "מאיגרא רמא" אל הגוף שבעולם הזה. ככל שהאדם מתבונן בירידה הזאת לאורך זמן ובעומק רב יותר, כך מתעוררים רחמים חזקים יותר על נפשו.

ועדיי נתקן כל סדר התפילה ובפסודי שכמה פסוקים המספרים בשבחו ש"מ בעילוי אחר עילוי שמזה תגדל הרחמנות על ירידת הניצוץ וריחוקו מאור א"ס ב"ה כנ"ל.

ועל דרך זו תוקן כל סדר התפילה. בפסוקי דזמרה יש פסוקים רבים המספרים בשבחו של המקום ברוך הוא, בעילוי אחר עילוי; ומתוך כך גדלים הרחמים על ירידת הניצוץ וריחוקו מאור אין סוף ברוך הוא, כנזכר לעיל.

התפילות נתקנו לתכלית זו: פסוקי דזמרה משבחים את ה' במושגים נעלים יותר ויותר. ככל שאדם תופס יותר מגדולתו, כך הוא חש יותר עד כמה ניצוץ הנשמה ירד והתרחק, ומתעוררים בו רחמים רבים יותר.

7 והנה ע"י שמתעורר בחי' הרחמנות באתעדל"ת אתעדל"ע כמו למשל השבט וענף של אילן שכופפין אותו כו' אזי נמשך כל האילן.

והנה, כאשר מידת הרחמים מתעוררת באתערותא דלתתא, באה בעקבותיה אתערותא דלעילא; למשל, ענף וזרוע של אילן שכופפים אותם וכו', ואז האילן כולו נמשך אחריהם.

רחמים המתעוררים באדם הם אתערותא דלתתא, והם מעוררים אתערותא דלעילא — תגובה מאת ה'. המשל הוא בענף: מכופפים אותו, והאילן כולו נמשך אחריו.

כך הוא ע"י אתעדל"ת זו שמבחי' ומדרגת השבטים גורם אתעדל"ע בחי' רחמים רבים להיות נמשך גילוי אור א"ס ב"ה ובחי' מעלות ומדרגות האבות בבחי' גילוי ממש בנפשו דהיינו בחי' דעת והרגשה כאילו רואה כו'.

כך גם באמצעות אתערותא דלתתא זו, שמקורה בבחינה ובמדרגה של השבטים, מעוררים אתערותא דלעילא, בחינת רחמים רבים, כך שנמשכת התגלות אור אין סוף ברוך הוא, וכן בחינת מעלותיהם ומדרגותיהם של האבות, בהתגלות ממש בנפש; כלומר, בחינת דעת והרגשה, כאילו האדם רואה וכו'.

מדרגת השבטים — הרחמים על הנפש — היא הענף; כאשר היא מתעוררת, היא ממשיכה מלמעלה רחמים רבים. רחמים אלה מביאים אל הנפש את גילוי אור אין סוף ואת מדרגת האבות, באופן מורגש וחי כאילו האדם רואה זאת.

וכמאמר אבינו אב הרחמן⁴³ רחם נא עלינו ותן בלבנו בינה כו' שכדי להיות ללבנו מכון וכסא להשראת בינה ודעת בבחי' הרגשה בלב הוא ע"י הרחמנות

וכמו בתפילה: "אבינו אב הרחמן, רחם נא עלינו ותן בלבנו בינה וכו'"; כדי שלבנו יהיה מכון וכסא להשראת בינה ודעת בהרגשה שבלב, הדבר נעשה באמצעות הרחמים,

התפילה "אבינו אב הרחמן, רחם נא עלינו ותן בלבנו בינה" מלמדת על הסדר: תחילה רחמים, ואחר כך בינה. הרחמים מכשירים את הלב להיות מקום להשראת בינה ודעת המורגשות בלב.

כי הרחמנות והדעת תלוי זה בזה.⁴⁴ וכמארז"ל (ברכות לג.) כל מי שאין בו דעה⁴⁵ כו':

שהרי הרחמים והדעת תלויות זו בזו. וכמאמר חז"ל (ברכות לג.): "כל מי שאין בו דעה וכו'".

הרחמים והדעת תלויות זו בזו, כפי שאמרו חז"ל: "כל מי שאין בו דעה, אסור לרחם עליו" — דבר הקושר בין השתיים.

לבן, לובן העליון

8 אך הנה גם לבחי' אתעדלי'ע שיהי' תלוי באתעדל'ית זו צ"ל בחי' המשכה מלמעלה והמשכה זו היא ממקור הרחמים עליונים שלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות ששם מקור ושרש הרחמים מה שאינו מושג ונתפס בסדר השתלשלות כלל

אולם גם כדי שהאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא זו, צריכה להיות המשכה מלמעלה; והמשכה זו באה ממקור הרחמים העליונים, שלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות. שם מקור ושרש הרחמים, שאינם מושגים ונתפסים כלל בסדר ההשתלשלות.

גם הכלל שלפיו אתערותא דלעילא תלויה באתערותא דלתתא צריך בעצמו לבוא ממקור גבוה יותר. מקורו ברחמים העליונים, הנמצאים למעלה מכל סדר העולמות ואינם נתפסים בתוכו.

וכמאמר אלקי עולם ברחמיך הרבים ברחמיך דייקא כו' וכמ"ש כמ"א⁴⁶ וזהו וישכם לבן⁴⁷ בבקר⁴⁸ פי' לבן דקדושה⁴⁹ הוא בחי' לובן העליון דהיינו בחי' אור עצמותו

וכמו בתפילה: "אלקי עולם, ברחמיך הרבים" — "ברחמיך" דווקא וכו', וכמו שנתבאר במקום אחר. וזהו "וישכם לבן בבקר". פירוש: לבן דקדושה הוא בחינת לובן העליון, כלומר, בחינת אור עצמותו

בתפילה נאמר "ברחמיך הרבים", והדגשת "ברחמיך" מצביעה על רחמיו של ה' עצמו, שלמעלה מן המדרגות המסודרות. כעת אדמו"ר הזקן חוזר לפסוק: "לבן" פירושו לבן, ו"לבן דקדושה" הוא הלובן העליון — אור עצמותו של ה'.

ומהותו של א"ס ב"ה כמשל מראה וגוון לבן⁵⁰ שאינו דומה לכל המראות וגוונים שהגוונים שלהם נתהוו ע"י צבע משא"כ מראה וגוון לבן הוא עצמות הדבר ומהותו שלא נשתנה ולא נתהווה ע"י צבע.

ומהותו של אור אין סוף ברוך הוא; כמשל מראה וגוון לבן, שאינו דומה לשאר המראות והגוונים, שגוניהם נוצרו על ידי צבע, ואילו המראה והגוון הלבן הם עצם הדבר ומהותו, שלא השתנו ולא נוצרו באמצעות צבע.

כל צבע אחר נוצר באמצעות צביעתו של דבר, ואילו הלבן הוא הדבר עצמו, ללא שינוי. כך הלבן העליון מסמל את אור אין סוף כפי שהוא, לפני כל "צבע" או מידה מוגדרת.

9 וכן הוא עד"מ אור א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו דלית ב"י בחינת גוונים כלל דלית מחשבה תפיסא ב"י⁵¹ ואני ה' לא שנית⁵² כתיב.

וכך הוא, על דרך משל, באור אין סוף ברוך הוא עצמו ובכבודו, שאין בו בחינת גוונים כלל, שהרי "לית מחשבה תפיסא ביה"; ונאמר: "אני ה' לא שנית".

משל הלבן חל כעת על אור אין סוף כפי שהוא לעצמו: אין בו "גוונים" או מידות מוגדרות, ואין מחשבה יכולה לתפוס אותו. הפסוק "אני ה' לא שנית" מבטא שאין בו שום שינוי.

ולכן כתיב והחליף את משכורת⁵³ עשרת מנים אם כה יאמר נקדים⁵⁴ כו'. שכל הבחי' עקודים ונקודים נתהוו ונשתלשלו ממנו ובירידתם והשתלשולם הם נקראים בשם עקודים ונקודים

ולכן נאמר "והחליף את משכורת עשרת מונים, אם כה יאמר: נקודים וכו'". כל בחינות עקודים ונקודים התהוו ונשתלשלו ממנו, וכשהן יורדות ומשתלשלות הן נקראות בשם עקודים ונקודים

לבן שינה את שכרו של יעקב מן הצאן הנקוד לצאן העקוד וחזר חלילה. בקבלה "עקודים" ו"נקודים" הם גם שמות לשלבים מוקדמים של האצילות האלקית, והם נקראים בשמות אלה רק כאשר הם יורדים מן המקור

משא"כ בראשיתם ומקורם הם בטלים ונכללים ואינם עולים בשם כלל ולכן יכול הוא להפך מבחי' עקודים לבחי' נקודים ומנקודים לעקודים ואין זה שינוי לפניו ית' כבי' מאחר

אבל בראשיתם ובמקורן הן בטלות ונכללות, ואינן עולות בשם כלל. לכן הוא יכול להפוך מבחינת עקודים לבחינת נקודים, ומנקודים לעקודים, ואין בכך שינוי לפניו יתברך, כביכול, מאחר

במקורן המדרגות הללו בטלות לחלוטין, ואין להן זהות או שם נפרדים. לכן לבן העליון יכול להפוך אותן זו לזו, בלי שיחול בו עצמו שינוי

שהם בטלים במציאות ואינם עולים בשם כלל לא שייך שם שינוי כלל (וזלע"ז לבן דקליפה מחליף משכורתו ממש ברמאות).^{55, 56}

שהן בטלות במציאות ואינן עולות בשם כלל — לא שייך שם שינוי כלל. [ובניגוד לכך, לבן דקליפה מחליף את משכורתו ממש ברמאות.

כשאין לדבר מציאות משל עצמו, הפיכתו מצורה אחת לאחרת אינה נחשבת כלל לשינוי. הסוגריים מציבים ניגוד ללבן דקליפה שבסיפור, ששינה את השכר ברמאות ממש

והנה בחינת לבן דקדושה כנ"ל שם הוא מקור הרחמים העליונים מה שלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות ואתערותא דילי' בבוקר דאברהם בחי' חסד

והנה, בבחינת לבן דקדושה, כנזכר לעיל, נמצא מקור הרחמים העליונים, שלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות; והתעוררותו היא "בבוקר" של אברהם, בחינת חסד

לבן דקדושה הוא מקור הרחמים העליונים, שלמעלה מכל סדר העולמות. הוא מתעורר "בבוקר", המקושר לזמנו ולמידתו של אברהם — חסד.

כמ"ש (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר^{57, 58} להמשיך רחמים להיות אתעדל"ע תלוי באתעדל"ת המשכת הרחמים היא בבחי' חסד דאברהם.

כמו שנאמר (בראשית כב): "וישכם אברהם בבוקר", כדי להמשיך רחמים, כך שהאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא; המשכת הרחמים היא בבחינת חסד דאברהם

אברהם "השכים בבוקר" כדי ללכת לעקדה, והבוקר קשור לחסד. באמצעות חסדו של אברהם נמשכים הרחמים העליונים ונקבע שהתגובה מלמעלה תבוא בעקבות אתערותא דלתתא

וכמאמר אהבת עולם אהבתנו כו' אבינו אב הרחמן כו'. וזהו וינשק לבניו⁵⁹ הם הם בחיי השבטים (שהם בני בניו ובני בנים הרי הם כבנים)^{60, 61, 62}

וכמו בתפילה: "אהבת עולם אהבתנו וכו', אבינו אב הרחמן וכו'". וזהו "וינשק לבניו" — אלה הם בחינת השבטים, שהרי הם בני בניו, ובני בנים הרי הם כבנים,

ברכת תפילת שחרית "אהבת עולם אהבתנו... אבינו אב הרחמן" מחברת אהבה, שהיא חסד, עם רחמים, כפי שתואר. "וינשק לבניו" שבפסוק מכוון לשבטים, שהיו נכדיו של לבן, שכן נכדים נחשבים כבנים.

בחי המשכת אתעדל"ע כנ"ל ובנותיו הן לאה ורחל עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא שלכל בחי הללו נמשך בחי לבן העליון בבחינת נשיקין ואתדבקות רוחא ברוחא.⁶³

בחינת המשכת האתערותא דלעילא, כנזכר לעיל. "ואת בנותיו" הן לאה ורחל, עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא; לכל הבחינות הללו נמשך לבן העליון בבחינת נשיקין ואתדבקות רוחא ברוחא.

השבטים מייצגים את המשכת האתערותא דלעילא. "בנותיו", לאה ורחל, הן העולם הנסתר והעולם הגלוי, ולכולן מגיע לבן העליון בדרך של נשיקה — דבקות של רוח ברוח.

לכל המשפיעים שהם בחי בניו והמקבלים שהם בחי בנותיו שיהי נשפע ונמשך בהם בחי רחמים עליונים להיות אתעדל"ע תלוי באתעדל"ת. ויברך אתהם כו'.

לכל המשפיעים, שהם בחינת בניו, ולמקבלים, שהם בחינת בנותיו, תושפע ותימשך בהם בחינת הרחמים העליונים, כדי שהאתערותא דלעילא תהיה תלויה באתערותא דלתתא. "ויברך אותם וכו'".

הבנים מסמלים את המשפיעים והבנות את המקבלים, והרחמים העליונים נמשכים אל שניהם. כך תגובתו של ה' נעשית תלויה בהתעוררות האדם; לאחר מכן בא "ויברך אותם".

ענין הברכה כמ"ש (שם א) ויברך אתם אלקים ויאמר להם⁶⁴ כו' ומלאו את הארץ וכבשה כו'. דהיינו שיהי תוספת ברכה והמשכה למטה עד דאתהפכא חשוכא לנהורא.

ענין הברכה, כמו שנאמר (שם א): "ויברך אותם אלקים ויאמר להם וכו', ומלאו את הארץ וכבשה וכו'"; כלומר, שתהיה תוספת ברכה והמשכה למטה, עד שהחושך יתהפך לאור.

בתורה ברכה פירושה תוספת, כפי שנאמר בברכה הראשונה לאנושות: "מלאו את הארץ וכבשה". כאן הכוונה היא להמשכת האלקות מטה יותר ויותר, עד שאפילו החושך מתהפך לאור.

וכמ"ש (שם יב) ונברכו בך כל⁶⁵ משפחות האדמה ובזרעך⁶⁶ שיהיו נברכים ונכללים כל בחי הניצוצים שנפלו בשבה"כ בקדושתו של זרע יעקב.

וכמו שנאמר (שם יב): "ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך", כלומר, שכל הניצוצות שנפלו בשבירת הכלים יתברכו וייכללו בקדושתו של זרע יעקב.

ההבטחה האלקית שכל משפחות הארץ יתברכו באמצעות אברהם וזרעו מתפרשת כאיסוף הניצוצות שנפלו. לפי הקבלה, ניצוצות של קדושה נפלו בעולם כשנשברו הכלים הראשונים, והם מועלים ונכללים בקדושת צאצאיו של יעקב.

וילך וישב לבן למקומו שזמן הארת בחי' זו היא בבוקר זמן תפלת השחר אבל אחר התפלה מסתלק הארה זו

"וילך וישב לבן למקומו" — זמן הארת בחינה זו הוא בבוקר, זמן תפלת השחר, אך לאחר התפילה מסתלקת הארה זו

"וילך וישב לבן למקומו" פירושו שהארה עליונה זו מאירה בזמן תפלת שחרית, ולאחר שהתפילה מסיימת היא מסתלקת

ולכך צריך להתפלל בכל יום שבכל יום חוזר ונמשך הארה זו וחוזר ונסתלק אחר התפלה.

ולכן צריך להתפלל בכל יום, כי בכל יום הארה זו נמשכת מחדש, ושוב מסתלקת לאחר התפילה

לכן צריך להתפלל בכל יום: ההארה נמשכת מחדש בכל בוקר ומסתלקת שוב לאחר מכן. התפילה היומית נחוצה כדי להמשיכה פעם נוספת.

ויעקב הלך לדרכו⁶⁷ בחי' יעקב יו"ד עקב הלך ונמשך בחי' תורה ומצות דתורה אקרי דרך⁶⁸ (קדושין ב:) ודי"ל:⁶⁹

"ויעקב הלך לדרכו" — בחינת יעקב, יו"ד ועקב, הלכה ונמשכה בבחינת תורה ומצוות, שהרי התורה נקראת "דרך" (קידושין ב:), והמשכיל יבין

השם יעקב נדרש כיו"ד ועקב: הנקודה האלקית הנמשכת עד המדרגה הנמוכה ביותר. "ויעקב הלך לדרכו" פירושו שלאחר התפילה האור נמשך אל לימוד התורה וקיום המצוות, שכן חז"ל מכנים את התורה "דרך"

בעבודה

בתפילה, ובייחוד בפסוקי דזמרה, יש להתבונן באריכות בגדולת ה' עד שמתעוררים רחמים על הנפש, שנפלה ממקורה. רחמים אלה מושכים רחמים מלמעלה ומביאים ללב ידיעה מורגשת של ה'. מכיוון שאור זה מסתלק לאחר התפילה, יש להתפלל בכל יום ולשאת את האור אל לימוד התורה ואל קיום המצוות במשך שאר היום.

שאלות לשיחה

1. מדוע המאמר מדגיש התגלות מורגשת של ה' ולא אמונה בלבד, ומה גורם לאמונה המוחזקת רק במחשבה להיות בלתי יציבה?
2. מדוע נשמות רגילות אינן יכולות לקבל ישירות את התגלות האבות, וכיצד מדרגת השבטים נותנת לכך מענה?
3. כיצד ההתבוננות בגדולת ה' מביאה לרחמים על נפשו של האדם, ומדוע הרחמים והדעת תלויים זה בזה?
4. מה מלמדת ההשוואה ללבן, צבע שאינו נוצר באמצעות צבע, על לובן העליון ועל הטענה שהקב"ה אינו משתנה?
5. מדוע יש לחדש בכל יום את הארת התפילה, ומה מוסיף הביטוי "ויעקב הלך לדרכו" ביחס לשאר היום?

הערות

פסוקה 1

1 וישכם לבן בבקר

ההערה מציינת נוסח נוסף של מאמר זה שם. זהו תיעוד מקביל של אותו מאמר, ואפשר להיעזר בו להשוואת הנוסחים.

הערת קה"ת

נוסחא שניי בסה"מ תקס"ד ע' יד. בבוק 755 רנו, א נמצא ביאור אחר המאמר. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. ביאור באוה"ת כרך ה תתסט, א. ראה ד"ה וישכם לבן תשמ"ח.

2 וישכם לבן בבקר

הפסוק המספר כיצד לבן השכים, נישק את נכדיו ואת בנותיו, בירך אותם וחזר לביתו. המאמר יקרא כל ביטוי בו כשלכ בהמשכת רחמים עליונים

בראשית ל"ב:1 Genesis 32:1

וישכם לבן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן למקומו:

And Laban arose early in the morning, kissed his sons and daughters, and blessed them; and then Laban went and returned to his place.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לב, א.

3 הגדולה והגבורה כו, בלשון

בנוסח האחר נאמר: "הגדולה וכו': גדולה בה"א, לשון [נקבה]", וכך מתבנה שהכוונה לה"א הסופית המציינת לשון נקבה

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ד ע' יד: "הגדולה כו' גדולה בה' לשון".

4 לך ה' הגדולה

ברכת דוד המונה את מידות ה', שהחסידות מפרשת כספירות. כאן היא מציגה את הגדולה, חסד, ואת הגבורה כמידות המקבלות מאור אין סוף

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:י"א

לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כייכל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א כט, יא. ראה גם לקמן נו, א ואילך. אוה"ת דרושים לשבועות ע' קנו. ד"ה כבוד מלכותך תרס"א.

5 שבמקום גדולתו כו

דברי רבי יוחנן שבכל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא ענוותנותו. אדמו"ר הזקן לומד מהם ש"גדולה" אינה מתארת את אור אין סוף עצמו

מגילה ל"א:י"ב-י"ג Megillah 31a:12-13

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא ענוותנותו. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בגביאים, ומשולש

בפתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים", וכתוב בתורה: "עושה משפט תום ואמנה". שנוי בגביאים: "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתורה: "ואת דכא ושפל רוח", משולש בפתובים, דכתוב: "סולו לרוכב בערבות בקה שמו", וכתוב בתורה: "אבי יתומים ...

Yohanan said: Wherever you find [mentioned in the Bible] the power of the Holy One, blessed be He, you also find his humility. This fact is stated in the Torah, repeated in the Prophets, and stated a third time in the [Sacred] Writings. It is written in the Torah, "For the L-rd your G-d, He is the G-d of gods and L-rd of lords," and it says immediately afterwards, "He executes justice for the orphan and widow" (Deuteronomy 10:17). It is repeated in the Prophets: "For thus said He who ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

מגילה לא, א. ראה לעיל טז, א.

פסוקה 2

6 ואגדלה שמך

הבטחת ה' לאברהם: "ואגדלה שמך". היא קושרת את המילה "גדולה" לאברהם.

בראשית י"ב:2 Genesis 12:2

ואעשה לגוי גדול ואכריכה ואגדלה שמך והיה ברכה:

And I will make of thee a great nation, and I will bless thee, and make thy name great; and be thou a blessing.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית יב, ב.

7 וישבחו של הקב"ה הוא שכך ענוותנותו

דברי חז"ל שגדולת ה' מופיעה יחד עם ענוותנותו. אדמו"ר הזקן מיישם אותם על המשכת אור אין סוף למידתו של אברהם

מגילה ל"א Megillah 31a

8 אברהם אוהבי

ה' מכנה את אברהם "אוהבי". מידתו של אברהם היא אהבה, הפנימיות של חסד.

ישעיהו מ"א:8 Isaiah 41:8

ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אהבי:

But thou, Israel, My servant, Jacob whom I have chosen, The seed of Abraham My friend;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מא, ח.

יראה, לצד אהבתו של אברהם

בראשית ל"א:מ"ב Genesis 31:42

לולי אלקי אבי אלקי אברהם ופחד יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתיני את עניי ואת יגיע כפי ראה אלקים ויזכח אמש:

Except the G-d of my father, the G-d of Abraham, and the Fear of Isaac, had been on my side, surely now hadst thou sent me away empty. G-d hath seen mine affliction and the labour of my hands, and gave judgment yesternight.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לא, מב.

פסוק 4

14 וגבורותיו — ידיהם להיות

בכתב היד כתוב "על ידם, אלא להיות", בתוספת המילה "אלא", המציינת שהגילוי בכל הנשמות הוא שלב נוסף לאחר גילוי באבות עצמם

הערת קה"ת

בכרך תקצ"ה: ידיהם אבל להיות.

15 שכל ישראל מאמינים

ה' אומר למשה שישראל הם "מאמינים בני מאמינים". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לתאר את האמונה הטבועה בכל יהודי, גם בלי תחושה פנימית

שבת צ"ז א:ד' Shabbat 97a:4

אמר ריש לקיש: החושד בכשרים — לוקה בגופו, דכתיב: "והן לא יאמינו לי וגו'", ונל"א קמי קודשא בריה הוא דמהימני ישראל. אמר לו: הן מאמינים בני מאמינים, ואתה אין סופך להאמין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת צו, א. שמו"ר פ' בשלה פכ"ג.

16 שכל ישראל מאמינים בני מאמינים

המדרש על שירת הים מתאר גם הוא את אמונתם של ישראל, כפי שמציינת הערת קה"ת. הוא תומך באותה נקודה בדבר האמונה העוברת בירושה

שמות רבה כ"ג:ב' Shemot Rabbah 23:2

... ויאמן העם, חזרו ולא האמינו, שנאמר (תהלים שם, ז): אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך. כיון שבאו על הים וראו גבורתו של הקדוש ברוך הוא, היאך עושה משפט ברשעים, כמה דתימא (דברים לב, מא): ותאחו במשפט ידי, ושקע את מצרים בים. מיד (שמות יד, לא): ויאמינו בה' ובזכות האמנה, שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה, הדא הוא דכתיב: אז ישיר משה ובני ישראל, ואין אז אלא לשון אמנה, שנאמר (בראשית לט, ה): ויהי מאז הפקיד אותו בביתו. וכתבי (שם שם, ד): וכל יש לו נתן בידו. הוי, ויאמינו בדבריו ישירו ...

Another matter, "then Moses...sang" - that is what is written: "They believed in His words, they sang His praise" (Psalms 106:12). Rabbi Abahu said: Although it is written that they already believed while they were in Egypt, as it is stated: "The people believed" (Exodus 4:31), they subsequently did not believe, as it is stated: "Our ancestors in Egypt did not comprehend Your wonders" (Psalms 106:7). When they came to the sea and saw the might of the Holy One blessed be He, how He administers justice to the wicked, ...

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוק 3

9 האבות הן הן המרכבה

ב"בראשית" האבות, "שהן הן המרכבה", מוצגים באצילות, והם יוצאים שואל אדמו"ר הזקן מדוע (72d) מאימא העליונה כדרך לידה. ב"יתרו" האבות, ששורשם באצילות שבה "איהו וגרמוהי חד", נקראים בכלל מרכבה; זו אותה הנחת יסוד שעליה נשענת הפסקה

הערת קה"ת

נסמן לעיל ד, ג. וראה לקמן עב, ד.

10 האבות הן הן המרכבה

דברי ריש לקיש שהאבות הם המרכבה. אדמו"ר הזקן מסביר זאת כביטולם המתמיד לפני ה'

בראשית רבה מ"ז:ו' Bereshit Rabbah 47:6

ויכל לדבר אתו - תני, הנפטר מחבירו בין גדול בין קטן, צריך ליטול ממנו רשות. ממי את למד? מאברהם. פעם אחת היה אברהם מדבר עם הקב"ה, באו מלאכי השרת לדבר עמו. אמר להן: נפטר מן השכינה, שהיא גדולה מכם תחלה, אחר כך אני מדבר עמכם. כיון שדבר עם הקדוש ברוך הוא כל צרכו, אמר לפניו: רבון העולמים! צריך אני לדבר. אמר לו: הפטר בשלום, הה"ד: ויעל אלקים מעל אברהם. אמר ריש לקיש: האבות הן הן המרכבה, שנא': ויעל אלקים מעל אברהם. ויעל מעליו אלקים. (בראשית כה) והנה ה' נצב עליו:

"He concluded speaking with him, and G-d ascended from upon Abraham" (Genesis 17:22). It is taught: One who departs from another person, whether of greater or lesser stature, must take his leave from him. From whom do you derive this? From Abraham. On one occasion, Abraham was speaking with the Holy One blessed be He, when the ministering angels came to speak with him. He said to them: 'Let me first take my leave from the Divine Presence, which is of greater stature than you, then I will speak with ...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

11 ומדותיו הם המתגלים בנפשם

ב"אור התורה" מופיעה הגהה על הקטע הזה, המפנה לשלושה מאמרים בתורה אור שעוסקים באבות כמרכבה. ההערה מביאה את לשון ההגהה

הערת קה"ת

באוה"ת פ' ואתחנן כרך ו ע' בירסח יש הגיה לכאן "ג"ב ע' בד"ה וידבר אלקים כו' וראא אל אברהם [= תו"א נה, א] ובד"ה וראא אל אברהם [= תו"א נו, א] ובד"ה להבין ענין האבות הן הן המרכבה [= תו"א עג, א] עכ"ה.

12 אברהם אוהבי

ה' מכנה את אברהם "אוהבי". הדברים מציינים את מידתו הגלויה של אברהם, אהבה

ישעיהו מ"א:ח' Isaiah 41:8

ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך וזרע אברהם אהבי:

But thou, Israel, My servant, Jacob whom I have chosen, The seed of Abraham My friend;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 ופחד יצחק

יעקב מכנה את ה' "פחד יצחק". הדברים מציינים את מידתו של יצחק,

כוכבא דשביט

הביטוי "חלק אלוהה ממעלי", שהחסידות משתמשת בו לתיאור הנפש האלוהית. הוא מתאר את הנפש בשורשה.

ברכות נ"ח ב:י"א Berakhot 58b:11

על הזיקין? מאי זיקין? אמר שמואל: כוכבא דשביט. ואמר שמואל: נהירין לי שביט דשמיא דנהרדעא, לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו. וגמירי דלא עבר כסלא, ואי עבר כסלא — חרב עלמא. והא קא חזינו דעבר! — זיויה הוא דעבר, ומתחזי כדעבר איהו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: וילון הוא דמקער, דמגלגל ומחזי נהורא דרקיע. רב אשי אמר: כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחוץ לקה חבריה מתה גיסא, ומיבצית, ומחזי ...

For shooting stars [Zikin]. What means Zikin? Samuel said : Kokeba di-Shebit. Samuel also said : The paths of heaven are as familiar to me as the streets of Nehardea, with the exception of the Kokeba di-Shebit, for I know not what that is. There is a tradition that it never passes through the constellation of Orion, for if it did the world would be destroyed. But we see that it does pass through ! It is its brightness that passes through, and so it seems as though it ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

זח"ג רלג, 233א Zohar III, 233a

הערת קה"ת

ברכות נח, ב. זח"ג רלג, א.

(הים)

בכתב היד כתוב "והים" בלי סוגריים, כך שהים הוא חלק מן המשפט ולא הערת אנב.

הערת קה"ת

בבוכ תקצ"ה (רנה, א): והים, בלי סוגריים.

(הים) עמד על י"ב בקר

דברי חז"ל על הנופל "מאיגרא רמא לבירא עמיקתא". הם מתארים את המרחק שנפילת הנפש.

מלכים א' ז':כ"ה I Kings 7:25

עמד על-שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרח והים עליהם מלמעלה וכל-אחריהם בינתה:

It stood upon twelve oxen, three looking toward the north, and three looking toward the west, and three looking toward the south, and three looking toward the east; and the sea was set upon them above, and all their hinder parts were inward.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 ולא כל נפש תוכל שאת גיליו זה . . י"ב שבטים כנגד ארבע חיות המרכבה כו'

אור התורה מצטט את הקטע ומוסיף הגהה המונה מקבילות, ובהן שנים עשר הגבולים האלכסוניים שדרכם אפשר להמשיך למטה אהבה ויראה. שמות מט הוא מקור מקביל נוסף.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת פ' ואתחנן כרך ו ע' בירסח ומוסיף שם "גיב. עי בד"ה כנשר יעיר [= לקו"ת פ' האזינו עז, ד] ובד"ה ויקהל משה בענין כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, ועיין ביאור ואלה המשפטים [= תרי"א עו, ב] בענין וזרעתי את בניי וזע אדם וזע בהמה. ועי' בה"ז פ' במדבר על

17 אל כל אשר יחפוץ יטנו

הפסוק אומר שלב המלך ביד ה', והוא מטה אותו לכל אשר יחפוץ. אדמו"ר חזקן משתמש בביטוי כדי לתאר כיצד הרצון מטה את מחשבתו של אדם.

משלי כ"א:א' Proverbs 21:1

פְּלִגְיִמִּים לְבַמֶּלֶךְ בְּיַד־ה' עַל־כָּל־אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יִטְנוּ:

The king's heart is in the hand of the L-RD, as the water-courses: He turneth it whithersoever He will.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 פסקה

18 תקוע במקום נאמן

הפסוק מונה את הנפשות "יוצאי ירך יעקב". אדמו"ר חזקן משתמש בביטוי כדי להעמיד את השבטים במדרגה שמתחת ליעקב.

ישעיהו כ"ב:כ"ג Isaiah 22:23

וְתַקְעֵתִי יָתֵד בְּמָקוֹם נֶאֱמָן וְהָיָה לְכֶסֶף כְּבוֹד לְבֵית אָבִיו:

And I will fasten him as a peg in a sure place; And he shall be for a throne of honour to his father's house.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 אברהם אבינו ע"ה שהכיר את בוראו

ה'. מתואר כ"רם ונשא". זהו עניין ההתבוננות

נדריים ל"ב א:י"ז-י"ט Nedarim 32a:17-19

"שמנה עשר ושלש מאות", אמר רבי אמי בר אבא: אֵלֶּיָּזֶר כִּנְגַד כּוֹלָם. איכא דאמרי: אֵלֶּיָּזֶר הוּא, דְּחוּשְׁבִּנְיָה הָכִי הוּי. ואמר רבי אמי בר אבא: בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים הָכִיר אַבְרָהָם אֶת בּוֹרְאוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַקֵּב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקִלְיִי" — חוּשְׁבִּנְיָה מָאָה וְשִׁבְעִין וְתֵרֵין. ואמר רמי בר אבא:

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדריים לב, א. ראה רמב"ם הלי ע"ז פ"א ה"ג.

20 אברהם אבינו ע"ה שהכיר את בוראו

הזוהר אומר ש"כולא קמיה כלא חשיב". זהו הבסיס לרחמים אף על העולמות העליונים.

Mishneh Torah, Foreign Worship and Customs of the Nations משנה תורה, הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים א:ג' 1:3

... וכמעט קט היה העקר ששמת אברהם נעקר וחזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותו. ומאהבת ה' אותנו ומשמרו אֶת השְׁבוּעָה לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ עָשָׂה מִשָּׁה רַבָּנוּ רַבָּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים וּשְׁלֹחוֹ. כִּינּוּ שֶׁנִּתְנַבֵּא מִשָּׁה רַבָּנוּ וּבְחָרָה ה' יִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה הַכְּתִירָן בְּמִצְוֹת וְהוֹדִיעָם דְּרָה עֲבוּדָתוֹ וּמֵה יְהִיָּה מִשְׁפָּט עֲבוּדָת כּוֹכָבִים וְכָל הַטּוֹעִים אַחֲרֵיהֶּ:

As soon as this giant was weaned he commenced to busy his mind, in his infancy he commenced to think by day and by night, and would encounter this enigma: How is it possible that this planet should continuously be in motion and have no leader—and who, indeed, causes it to revolve, it being impossible that it should revolve itself? Moreover, he neither had a teacher nor one to impart aught to him, for he was sunk in Ur of the Chaldeans among the foolish worshipers of stars, and his ...

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

32 | למילים האלה Genesis 11 הערת קה"ת מפנה ל

בראשית י"א Genesis 11

6 פסקה

33 והנה מדתו של יעקב

בכתב היד כתוב "ומדרגת השבטים, בני יעקב", וכך הפסקה נפתחת בשבטים במקום ביעקב.

הערת קה"ת

בכרך 1824: והנה בחי' ומדרגת השבטים שהם בני יעקב. באוה"ת מטות ע' אירצה מציין לכאן: "שם [= כאן בתו"א] נת' ענין רחמים דיעקב הוא מה שבאמת שייך רחמנות אף על ג"ע העליון משום שכולא קמי' כלא חשיב כו', וכשאנו משיג הרחמנות הנ"ל אעפ"כ משיג הרחמנות על ירידת הנשמה בגוף ונה"ב". ע"ש.

34 שאפילו על כל עולמות

בכתב היד נוסף "עליונים": "אפילו על כל העולמות העליונים", כדי להדגיש שמידת הרחמים חלה אפילו על העולמות הנעלים ביותר.

הערת קה"ת

בכרך 1824 נוסף: עליוני'.

35 שייך ונופל בחי' הרחמנות כו' כמ"ש במ"א

הגהת שוליים מזהה את המקומות שבהם מבואר העניין של רחמים על העולמות. אלה הם הדיונים המורחבים שאליהם מפנה הטקסט.

הערת קה"ת

"ע' בלקו"ת ד"ה כי ההרים ימושו מא, א וד"ה במדבר ג, א" — הג"ה בגליון התו"א.

36 יוצאי ירך יעקב

התורה מונה את הנפשות "יוצאי ירך יעקב". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי להעמיד את השבטים במדרגה שמתחת ליעקב.

שמות א':ה' Exodus 1:5

וַיְהִי כִּלְנֶפֶשׁ יִצְחָק יִרְדְּיָעֶקֶב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרָיִם:

And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

37 רם ונשא

ה' מתואר כ"רם ונשא". זהו נושא ההתבוננות

ישעיהו נ"ז:ט"ו Isaiah 57:15

כִּי כֹה אָמַר רִם וְנָשָׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ אֲשֶׁכֹּן וְאֵת דָּכָא וְשַׁפְלֵי רִיחַ לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים:

For thus saith the High and Lofty One That inhabiteth eternity, whose name is Holy: I dwell in the high and holy place, With him also that is of a contrite and humble spirit, To revive the spirit of the humble, And to revive the heart of the contrite ones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

המאמר דק"י"ח ע"ב, וע' בד"ה מחר חדש [= סה"מ תקס"ז ע' מט ואילך] בענין פ"י י"ב גבולי אלכסון שעייז דוקא יוכל לבוא המשכות אהוי"ר למטה" ע"ש. ראה גם מאמרי אדה"ז תק"ע ע' קג. אוה"ת שמות ע' מט.

25 פני אדם

בכתב היד כתוב "פני שור" במקום "פני אדם", בהתאמה לשנים עשר הבקר שהזכירו קודם.

הערת קה"ת

בכרך הנ"ל: פני שור.

26 וכל אי כלול מגי אבות

המאמר הקודם ב"ויצא" דן ביעקב כ"בריה התיכון" הנמשך מקצה לקצה ומוריד את המדרגות העליונות. הוא מספק רקע לאופן שבו מידות האבות נמשכות אל המדרגות התחתונות.

הערת קה"ת

ראה לעיל כג, א.

27 למה תתענו הי מדרך

תחינת הנביא השואלת מדוע הי' מניח לישראל לסטות, ומבקשת ממנו לשוב למען השבטים. אדמו"ר הזקן מפרש את "דרכך" ואת "יראתך" כאברהם וכיצחק, ואת "השבטים" כמדרגה היכולה להגיע לנשמות שבגלות.

ישעיהו ס"ג:י"ז Isaiah 63:17

לְמָה תִּתְעַנּוּ הַיּ מִדְרָכְךָ תִּקְשִׁיחַ לִפְנֵי מִיָּרְאָתְךָ שׁוֹב לְמַעַן עֲבֹדְךָ שְׂבָטִי נִחְלָתְךָ:

O L-RD, why dost Thou make us to err from Thy ways, And hardenest our heart from Thy fear? Return for Thy servants'sake, The tribes of Thine inheritance.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי סג, יז. לקמן קטו, ג מציין לכאן.

28 כי האבות . . שוב למען עבדיך

דיונים מקבילים באבות כמרכבה דאצילות ובפסוק "שוב למען עבדיך". ההערה מפנה אליהם להרחבה.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית ה, ב. פ' משפטים ע' אירפב. פ' מטות ע' אירצה.

29 הלוח ונסוע הנגבה

אברהם המשיך לנסוע דרומה. "הלוח" נקשר ל"דרכך", מידות של אברהם.

בראשית י"ב:ט"ז Genesis 12:9

וַיֵּסַע אַבְרָם הַלּוֹחַ וַיָּנֻסַע הַנֶּגְבָה:

And Abram journeyed, going on still toward the South.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30 אבל ע"י השתלשלות בחי' ומעלת השבטים

שיחה של הרבי שהערה שלה מפנה לרעיון זה של מדרגת השבטים. ההערה מציינת את השימוש בו.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש כרך ו' ע' 11 הערה 40.

31 כלומר שעם היות שבחי' מעלות . . גילוי זה בכל נפש מישראל

אור התורה מצטט שם את המשפט הזה. ההערה מפנה למקום שבו נעשה שימוש ברעיון.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת שה"ש ע' סג ע"ש.

פסוקה 7

43

וכמאמר אבינו אב הרחמן

בתניא מתוארת מידת הרחמים של יעקב: לעורר רחמים רבים לפני ה' על הניצוץ האלקי שבנפש, שירד מן האין סוף אל הקליפות הגסות של העולם הזה. זו אותה עבודה המתוארת בפסוקה זו.

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים 45:1 Tanya, Likkutei Amarim
מ"ה:א

עוד יש דרך ישר לפני איש, לעסוק בתורה ומצוות לשמן, על ידי מדתו של יעקב אבינו עליו השלום, שהיא מדת הרחמים, לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המהות נפשו, אשר ירד ממקורו - חיי החיים אין סוף ברוך הוא, הממלא כל עלמיו, וסובב כל עלמיו, וכולא קמיה כלל חשיב, ונתלבש ב"משכא דחויא", הרחוק מאור פני המלך בתכלית ההרחק - כי העולם הזה הוא תכלית הקליפות הגסות כו'.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פמ"ה. לקו"ת נשא כג, א.

44

כי הרחמנות והדעת תלוי זה בזה

לפי ההערה, ההפניה היא לתורת המגיד שם על הקשר בין רחמים לדעת. זהו מקור מוקדם לרעיון זה.

הערת קה"ת

ראה לקו"א להח"מ ס"י קצג (הוצאת קה"ת). ובאו"ת שם קטו, ד.

45

מאמרו של רבי אלעזר שמי שאין בו דעה אין לרחם עליו. אדמו"ר חזקן מביא אותו כדי להראות שהרחמים והדעת קשורים זה בזה.

ברכות ל"ג א:י"ט 33a:19 Berakhot

ואמר רב אמר: גדולה דעה, שנתנה בין שתי אותיות, שנאמר "כי אל דעות ה'". וכל מי שאין בו דעה — אסור לרחם עליו, שנאמר: "כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו".

R. Ammi also said : Great is knowledge which is placed between two references to the Divine Name ; as it is said, "For a G-d of knowledge is the L-rd" (I Sam. ii. 3). It is forbidden to have mercy upon one who does not possess knowledge ; as it is said, "For it is a people of no understanding, therefore He that made them will not have compassion upon them" (Is. xxvii. 11).

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסוקה 8

46

שו"ה ברחמיך . . וכמ"ש במ"א

הגהת שוליים מוזה את המקור הזה כאחד המקומות שבהם מתבאר "ברחמיך", הנזכר כ"במקום אחר". זהו הדיון המורחב שאליו מפנה הטקסט

הערת קה"ת

"ע" לקמן [עט, ב]. וע" ד"ה שובה ישראל סח, א וע" סד"ה כנשר יעיר" — הגיה על גיליון התר"א.

47

וזהו וישכם לבן

כתב היד מסמן את תחילתה של יחידה חדשה במילים "וזהו וישכם לבן"

38

וכולא קמיה כלל חשיב

הזהר אומר ש"כולא קמיה כלל חשיב". זהו הבסיס לרחמים אפילו על העולמות העליונים.

ספר הזהר, הקדמה כ"קפ"ח-20:188-22:199 Zohar, Introduction
כ"ב:קצ"ט

The genuine type is that which makes a man fear his Master because He is the mighty ruler, the rock and foundation of all worlds, before whom all existing things are as nought, as it has been said: "and all the inhabitants of the earth are as nought" (Dan. 4, 32), and place his goal in that spot which is called yir'ah (fear).

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

39

חלק אלוה ממעל

הביטוי "חלק אלוה ממעל", שהסידות מייחסת לנפש האלוהית. הוא מתאר את הנפש בשורשה.

איוב ל"א:ב' Job 31:2

ומה חלק אלוה ממעל ונחלת שדי ממרמים:

For what would be the portion of G-d from above, And the heritage of the Almighty from on high?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40

ירדה פלאים

על ירושלים נאמר "הושפלה פלאים". אדמו"ר חזקן מיישם זאת על ירידת הנפש.

איכה א:ט"ז Lamentations 1:9

טמאתה בשוליה לא זכרה אחריתה ותרד פלאים אין מנחם לה ראה ה' את-עניי כי הגדיל אויב:

Her filthiness was in her skirts, She was not mindful of her end; Therefore is she come down wonderfully, She hath no comforter. 'Behold, O L-RD, My affliction, For the enemy hath magnified himself.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41

מאיגרא רמא

דימוי חז"ל לנפילה "מאיגרא רמא לבירא עמיקתא". הוא מתאר את מרחק נפילתה של הנפש.

חגיגה ה' ב:ט"ז-17 Chagigah 5b:16-17

רבי הוה נקיט ספר קינות וקא קרי בגויה, כי מטא להאי פסוקא "השליך משמים ארץ" — נפל מן ידיה, אמר: מאיגרא רם לבירא עמיקתא. רבי ורבי חייא הוו שקלי ואזלי באורחא, כי מטו לההוא מתא, אמרי: איכא צורבא מרבנן חכא? נזיל וניקביל אפיה. אמרי: איכא צורבא מרבנן חכא, ומאור עיניו הוא. אמר לקה רבי חייא לרבי: תיב את, לא תולול בנשיאותך. איזיל אנא ואקביל אפיה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

42

ביתר שאת

דברי יעקב לראובן, "יתר שאת". כאן הם משמשים לתיאור רחמים שמתגברים בעוצמתם.

בראשית מ"ט:ג' Genesis 49:3

ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז:

Reuben, thou art my first-born, My might, and the first-fruits of my strength; The excellency of dignity, and the excellency of power.

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

והחליף את משכורתו

יעקב מספר לנשותיו שלבן שינה את שכרו עשר פעמים. אדמו"ר חזקן מפרש זאת ככוחו של לבן העליון להפוך מדרגות

בראשית ל"א:7

וְאֵכִיךְ הִתֵּל בִּי וְהִחֲלֵף אֶת־מִשְׁכָּרִי עֲשָׂרַת מָנִים וְלֹא־נָתַן אֵלָיִם לְהַרְעַ עַמְדִּי:

And your father hath mocked me, and changed my wages ten times; but G-d suffered him not to hurt me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לא, ז. וראה שם פסוק מא. בגיליון על התו"א מתקן שכאן צ"ל "ותחלף", אבל בתקס"ד הוא כמו שלפנינו.

אם כה יאמר נקדים

יעקב מתאר כיצד לבן החליף בין הנקודים לעקודים בתור שכרו. שני השמות מציינים את מדרגות נקודים ועקודים

בראשית ל"ח:8

אִם־כֹּה יֹאמֶר נִקְדִּים יִהְיֶה שְׁכָרְךָ וְנִלְדוּ כָל־הַצֹּאן נִקְדִּים וְאִם־כֹּה יֹאמֶר עֲקָדִים יִהְיֶה שְׁכָרְךָ וְנִלְדוּ כָל־הַצֹּאן עֲקָדִים:

If he said thus: The speckled shall be thy wages; then all the flock bore speckled; and if he said thus: The streaked shall be thy wages; then bore all the flock streaked.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

(וזלע"ז . . ברמאות)

הסוגריים על לבן דקליפה אינם מופיעים בכתיב היד של מאמרי אדמו"ר חזקן, ומכאן שייכת שנוספו בשלב מאוחר יותר

הערת קה"ת

בכתיב מאמרי אדה"ז אינו נמצא. ובסה"מ תקס"ד נמצא, וכנראה שזהו הוספת הצ"צ על הנחה זו.

מחליף משכורתו ממש ברמאות

המאמר מסביר שההערה על לבן התחתון מראה שעבודת ישראל משפיעה גם על לבן זה: באמצעות תשובה הם מעלים את החושך והמרירות של העולם הזה, והופכים חושך לאור ומר למתוק

הערת קה"ת

בד"ה וישכם לבן תשמ"ח מבאר "יש לפרש הכוונה בזה הוא כדי לבאר שעבודת ישראל פועלת גם בלבן זה שלמטה כי ישראל ע"י עבודתם מעלים גם את החושך ואת המרירות דעולם הזה, להפך חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא וזהו ע"י עבודת התשובה" ע"ש.

וישכם אברהם בבוקר

הנוסח האחר מסביר שהשכמתו של אברהם בבוקר מכוונת לתפילת שחרית, שאותה תיקן אברהם

הערת קה"ת

בסה"מ תקס"ד ע"ז מובא שזהו ענין תפילת שחרית.

אברהם משכים בבוקר כדי ללכת לעקדה. הבוקר קשור לחסד של אברהם,

בבוקר", שבה המאמר חוזר לפסוק שעליו הוא נסוב

הערת קה"ת

בבוקר 1824 סימן להתחלת קטע חדש.

וישכם לבן בבקר

הפסוק שבראש הפסקה, המתבאר כעת. לבן, שפירושו לבן, מסמל את הלובן העליון

בראשית ל"ב:1

וַיֵּשְׁכֶם לְבֶן בְּבֹקֶר וַיִּנְשֹׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָהֶם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לְמַקְמוֹ:

And Laban arose early in the morning, kissed his sons and daughters, and blessed them; and then Laban went and returned to his place.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

אך הנה . . לבן דקדושה

באור התורה מצוין שכאן נראה שהלובן העליון הוא כתר, ואילו במקומות אחרים נראה שהוא חכמה. ההערה מפנה לדיון שם

הערת קה"ת

ראה אוה"ת במדבר בהוספות ע"י איתק"ג. ד"ה תמים תהי' תרל"ב: "ועי' בתו"א ס"פ ויצא בד"ה וישכם לבן משמע שלבן הוא בחי' כתר, ולכן הגם שבמאמ"א אות למיד ס"ו כי לבן אבא עילאה . . מ"מ לפי רבינו ז"ל מי שהוא בכתר, וכן בלק"ת ס"פ אחרי פי' גוון לבן שהוא גוון עצמי מורה על האורות כמו שהן קודם שנתלבשו בכלים". ראה אוה"ת ויקרא כרך ב ע' תרלז, דכאן משמע שלובן העליון הוא בחי' כתר, ובמ"א משמע שהוא בחי' חכמה. נתבאר בלקו"ש חט"ו ע' 262.

מראה וגוון לבן

כפי שמצוטט בהערה 24:17, בלקוטי תורה שם מוסבר שהלבן הוא גוון עצמי, המורה על האורות כפי שהם לפני התלבשותם בכלים. זהו אותו רעיון שבמשל כאן

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ס"פ אחרי. עטרת ראש יוהכ"פ פ"ה. דרך מצותיך פו, א. אוה"ת סוכות ע' תשז. בארוכה יותר בסה"מ תקס"ד ע' טו.

פסקה 9

דלית מחשבה תפיסא ביי

תפילת אליהו בתיקונים: "לית מחשבה תפיסא בך כלל". היא מתארת את אור אין סוף שלמעלה מכל המידות

תקוני זוהר י"ז א"י-י"ב 10-12a: Tikkunei Zohar

אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין. לית מחשבה תפיסא בך כלל. אנת הוא דאפיקת עשר תקונין. וקרינן לון עשר ספירן. לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין. ועלמין דאתגליין. ובהון אתכסיאת (נ"א אתכסייא) מבני נשא. ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. ובגין דאנת מלגאו. כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר. אתחשיב ליה כאלו אפריש בך.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

ואני הוי' לא שנית

ה' אומר שלא השתנה. הדבר תומך ברעיון שהפיכת מדרגה אחת לאחרת אינה שינוי בו

מלאכי ג:6

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֵׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא קָלִיתֶם:

שבאמצעות נמשכים הרחמים העליונים.

בראשית כ"ב:3 Genesis 22:3

וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחְבֹּשׁ אֶת־חֲמורוֹ וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אֹתוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּבְקַע עֲצֵי עֵלֶּה וַיִּקַּח וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֱלֹקִים:

And Abraham rose early in the morning, and saddled his ass, and took two of his young men with him, and Isaac his son; and he cleaved the wood for the burnt-offering, and rose up, and went unto the place of which G-d had told him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 וינשק לבניו

לכן מנשק את בניו ואת בנותיו לפני עזיבתו. הנשיקה מתפרשת כדבקות רוח ברוח, שבאמצעותה לכן העליון מגיע אל השבטים ואל שני העולמות

בראשית ל"ב:1 Genesis 32:1

וַיִּשְׁכֶּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיִּנְשֹׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיֵּלֶךְ וַיֹּשֶׁב לָבָן לְמָקוֹמוֹ:

And Laban arose early in the morning, kissed his sons and daughters, and blessed them; and then Laban went and returned to his place.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 (שהם . . כבנים)

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ראה לעיל הערה (וזלע"ו).

61 ובני בנים הרי הם כבנים

הכלל שבתלמוד שנכדים הרי הם כבנים. הוא מסביר מדוע הפסוק מכנה את נכדיו של לכן "בניו"

יבמות ס"ב ב"ב:3-2 Yevamot 62b:2-3

מִיתִיבִי: בְּנֵי בָנִים הֲרִי הֵם כְּבָנִים, מֵת אֶחָד מֵהֶם אוֹ שֶׁנִּמְצָא סָרִיס — לֹא קִיִּים פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. תִּיּוֹבְתָא דְרַב הוֹנָא תִּיּוֹבְתָא. בְּנֵי בָנִים הֲרִי הֵם כְּבָנִים. סָבַר אֲבִי לְמִימַר, בָּרָא לְבָרָא וּבָרָתָא לְבָרָתָא, וְכָל שְׂכֵן בָּרָא לְבָרָתָא. אֲבָל בָּרָתָא לְבָרָא — לֹא. אָמַר לָקָה רָבָא: "לְשִׁכַּת יִצְרָה" בְּעֵינָא, וְהָא אִיקָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פרקי דר"א פל"ו. יבמות סב, ב. ראה רש"י כתובות עב, ב ד"ה אפרים.

62 ובני בנים הרי הם כבנים

גם המדרש אומר שנכדים הרי הם כבנים, כפי שמציינת הערת קה"ת. זהו מקור נוסף לאותו כלל

פרקי דרבי אליעזר ל"ו:12 Pirkei DeRabbi Eliezer 36:12

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִשְׁבַּעַה חֲדָשִׁים יִלְדָה לֵאָה אֵת בְּנִיהָ, וּלְשִׁבְעָה חֲדָשִׁים נולדו לַיַּעֲקֹב אַחַת עֶשְׂרֵה בָנִים וּבַת אַחַת, וְכָלֶם נולדו וְזוּגוּ עִמּוֹ, חוּץ מִיוֹסֵף שֶׁלֹּא נולדה וְזוּגָה עִמּוֹ שְׁהִיָּתָה אֲסֻנַּת בַּת דִּינָה רַאיוּהָ לוֹ לְאִשָּׁה, וְחוּץ מִדִּינָה שֶׁלֹּא נולדה וְזוּגָה עִמָּה. אָמַרְהָ: "הִנֵּי־לָדָה הַזֹּאת לָנוּ דִין וּמִשְׁפָּט", עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ דִּינָה.

Rabbi Eliezer said: Leah bare her sons after seven months, and in seven years there were born unto Jacob eleven sons and one daughter. And all of them were born, each with his partner with him, except Joseph, whose partner was not born with him, for Asenath, the daughter of Dinah, was des-

וישכם לכן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם כו

tinged to be his wife, and (also) except Dinah, whose partner was not born with her. She said: This child is (according to) justice and judgment, therefore she called her name Dinah.

Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain) • Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain)

63 ואתדבקות רוחא ברוחא

בתנאי מתוארת התעוררות רחמים רבים, מידתו של יעקב, על הניצוץ האלקי שבנפש, ו"יעקב נשק לרחל" מתפרש לאור זאת. הדבר מקביל לאופן שבו המאמר משתמש בנשיקה לתיאור יחוד רוח ברוח הממשיך רחמים עליונים.

Zohar I, 124b, כז"א קכד,

תנאי, חלק ראשון; ליקוטי אמרים 45:3 Tanya, Likkutei Amarim 45:3

... וַיִּבֶךְ - לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ מִשֶּׁם רַחֲמִים רַבִּים עַל כָּל הַנִּשְׁמוֹת וְעַל מְקוֹר כְּנֻסֵּת יִשְׂרָאֵל, לְהַעֲלוֹת מְגֻלוֹתָיו, וּלְיַיְחֵד בְּיַחֲדוֹ הָעֲלִיּוֹן אוֹר־אֵיךְ סוֹף בְּרוּח־הָאֵל, בְּכַחֲסֵת נְשִׁיָּיו, שֶׁהֵיא - אֶתְדַבְּקוֹת רֹחָא בְּרוּחָא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיִּשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיכוֹת פִּיהוּ", דְּהֵיִינוּ, הַתְקַשְּׁרוֹת דְּבוּר הָאָדָם בִּ"דְבַר ה' זֶה הִלָּכָה", וְכֵן מְחַשְּׁבָה בְּמַחְשָׁבָה, וּמַעֲשֵׂה בְּמַעֲשֵׂה, שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה הַמַּצּוֹת, וּבִפְרָט מַעֲשֵׂה הַצִּדָּקָה וְחֶסֶד. דִּ"חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא", וְהוּא בְּחִינַת חִיבּוּק מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה זח"א קכד, ב. תניא פמ"ה.

64 ברכתו הראשונה של ה' לאנושות, למלא את הארץ ולכבוש אותה. היא מראה שברכה פירושה תוספת והמשכה כלפי מטה

בראשית א':28 Genesis 1:28

וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹקִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹקִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ וּרְדוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיַּי הָרֶמֶשׂת עַל־הָאָרֶץ:

And G-d blessed them; and G-d said unto them: 'Be fruitful, and multiply, and replenish the earth, and subdue it; and have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over every living thing that creepeth upon the earth.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 הבטחת ה' לאברהם שכל משפחות הארץ יתברכו באמצעותו. היא מתפרשת כהעלאת כל הניצוצות אל הקדושה

בראשית י"ב:3 Genesis 12:3

וְאֶבְרָכָה מְכַרְכִּיָּה וּמְקַלְלָה אֲדָר וְנִבְרָכוּ כָּךְ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה:

And I will bless them that bless thee, and him that curseth thee will I curse; and in thee shall all the families of the earth be blessed.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 ונברכו בכך כל משפחות האדמה ובזרעך

אותה הבטחה ליעקב, בתוספת המילים "ובזרעך". לכן מדבר אדמו"ר הזקן על קדושתו של זרע יעקב.

בראשית כ"ח:14 Genesis 28:14

וְהָיָה זֶרְעֶךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפְרִצְתָּ יָמָה וּמִדְמָה וּצְפֹנָה וּנְגִבָה וּנְבָרְכוּ כָּךְ כָּל־מִשְׁפַּחַת הָאֲדָמָה וּבְזֶרְעֶךָ:

And thy seed shall be as the dust of the earth, and thou shalt spread abroad to the west, and to the east, and to the north,

and to the south. And in thee and in thy seed shall all the families of the earth be blessed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 ויעקב הלך לדרכו

לאחר שלבן עוזב, יעקב הולך לדרכו. הדבר מתפרש כהמשכת אור התפילה אל התורה והמצוות.

בראשית ל"ב:2' Genesis 32:2

וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ-בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים:

And Jacob went on his way, and the angels of G-d met him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 ונמשך בחי' תורה . . דרך

בכתב היד נאמר "ונמשך לדרכו, בחינת תורה ומצוות, שהיא עסק כל היום כולו", ובכך מודגש שאור הבוקר נמשך לאורך היום.

הערת קה"ת

בבוקר אדה"ז — יבל אבי יושב: ונמשך לדרכו בחי' תו"מ שזהו עסק כל היום וד"ל. ובכת"י 954 ג, א נמצא במקומו: "ובבחי' תורה . . כו' תורה שלאחר התפילה לגנוז האור כי טוב וד"ל".

69 התלמוד לומד מפסוק ש"דרך" מכוונת לתורה. הדבר קושר את "דרכו" של יעקב ללימוד התורה

קידושין ב' ב:6' Kiddushin 2b:6

ומאי איריא דתני "שלש"? ליתני "שלשה"! משום דקא בעי למיתני "דרך" ו"דרך" לשון נקבה הוא, דכתיב: "והודעת להם את הדרך ילכו בה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

על המהדורה

Hebrew text of Torah Ohr and Likkutei Torah and their marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes): © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

ליקוטי תורה תורגם מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com. תרגום: CC BY 4.0. ביאורים והערות המקורות: CC BY-NC 4.0.

דרך Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Pirke DeRabbi Eliezer, Sefaria Vocalized Edition (Public Domain); Pirke de Rabbi Eliezer, trans. Rabbi Gerald Friedlander, London, 1916 (Public Domain).

כשלשון המאמר לצדו, (openai/gpt-6-luna-pro:batch), בעזרת בינה מלאכותית likuteitorah.com התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

· Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 (הרב ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי. likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

© likuteitorah.com. או לספריית ליובאוויטש Sefaria מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-

likuteitorah.com/he/torah-ohr/vayeitzei/5/ מתוך

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק